

Alkol bağımlılığında ruhsal belirtiler

Metin Turan, Rüstem Aşkın

Selçuk Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı, Konya

Amaç: Bu çalışmada alkol bağımlılığına epidemiyolojik ve ruhsal belirtiler açısından genel bir bakış amaçlandı. **Yöntem:** Çalışma Konya-Seydişehir Alüminyum İşletme Müdürlüğü bünyesinde çalışan ve rastgele örnekleme seçilen 1670 denek üzerinde gerçekleştirildi. Veri toplamak için kişisel bilgi formu, Michigan Alkol Tarama Testi (MATT), Belirti Tarama Listesi (SCL-90-R) kullanıldı. **Bulgular:** Çalışmada deneklerin % 26.1'inin (436 kişi) alkol kullandığı, MATT puanlarına göre % 5.5'inin (91 kişi) alkol bağımlısı, % 8.4'ünün (139 kişi) alkol kötüye kullanıcısı, % 12.3'ünün (206 kişi) sorunsuz içici olduğu saptandı. Depresyon, anksiyete, fobik anksiyete, öfke, paranoid düşünce, psikotik ve kişiler arası duyarlılık belirtilerinin alkol bağımlılarında diğer içicilerden ve alkol kullanmayanlardan daha fazla olduğu bulundu. **Sonuç:** Bulgularımız alkol bağımlılığının ruhsal bir problem olduğunu pekiştirmektedir.

Anahtar kelimeler: Alkol, bağımlılık, ruhsal belirti

Psychiatric symptoms at alcohol dependency

Objective: In this study, a general look to the epidemiological and psychological properties of alcohol dependence was aimed. **Methods:** This study was performed on 1670 workers who were randomized among Aluminum Adminstrating Directorate at the town of Seydişehir, Konya, in 1997. Data were collected with a personal information form, the Michigan Alcohol Screening Test (MAST), and Symptom Check List- 90 Revised (SCL-90-R). **Results:** Incidence of alcohol use was 26.1% (436 cases) and alcohol dependence ratio was 5.5% (91 cases) according to MAST. The ratio of alcohol abuse was 8.4 % (139 cases) and 11.3 % (206) of the cases was social drinker. In the alcohol dependent people depression, anxiety and phobic anxiety, hostility, paranoid ideation, psychotic and interpersonal sensitivity were significantly higher than other drinkers and nondrinkers. **Conclusion:** Our findings consolidate that alcohol dependency is a psychiatric problem.

Keys words: Alcohol, dependency, psychological symptom

Genel Tıp Derg 1999;9(3):93-8.

Alkol ve alkol kullanma alışkanlığı Paleolitik Çağa kadar uzanmaktadır. M.Ö. 2000 yıllarında meşhur Babil kralı Hammurabi kanunlarında alkol ve alkol ticaretinin esaslarından söz edilmiştir (1). İlk kez 14. yüzyılda alkol müptelâlığı ruhsal bir hastalık olarak kabul edilmeye başlandı. 19. yüzyılda genel tanımlayıcı terim "ayyaşlık" (inebriety) idi. İsveçli

bir halk sağlığı uzmanı Magnus Huss, 1849'da "alkolizm" terimini öne sürdü. Bu terim halen tüm dünyada en yaygın kabul görmüş terimdir (2). Dünya Sağlık Örgütü (WHO) alkol bağımlısını "Uzun süre ve alışılmışın dışında alkol alan, alkole bağlı olarak ruhsal-bedensel-toplumsal sağlığı bozulan, buna karşın durumunu değerlendiremeyen, değerlendirse bile alkol alma isteğini durduramayan, sağaltıma gereksinimi olan bir hastadır" şeklinde tanımlamaktadır (3). DSM-IV alkolle ilişkili bozuklukları, alkol kullanım bozuklukları ve alkolün

Yazışma adresi: Uzm.Dr.Metin Turan, Selçuk Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı, 42080-Konya

Genel Tıp Derg 1999;9(3)

Alkol bağımlılığında ruhsal belirtiler-Turan ve Aşkın

yol açtığı bozukluklar şeklinde ikiye ayırmıştır. Alkol kullanım bozuklukları da bağımlılık ve kötüye kullanım şeklinde iki bölümde değerlendirilmiştir (4).

Alkol alımına bağlı birçok ruhsal sorun ve bozukluk ortaya çıkmaktadır. Alkol entoksikasyonundan kalıcı demansa, duygudurum bozuklukları ve anksiyete bozukluklarına, kötüye kullanımdan bağımlılığa kadar gelişen geniş bir sorun yumağı oluşmaktadır. Alkol bağımlılarında depresyon, anksiyete, psikotik tablo ve antisosyal davranışlar yaygındır (5). Alkol kullanan erkeklerin % 5'inde, kadınların ise % 10'unda majör depresyon ölçütlerini karşılayacak düzeyde duygu durum bozukluğu bildirilmiştir (6). Alkol bağımlılarının % 30-40'ı ise yaşamlarının bir döneminde majör depresyon ölçütlerini karşılayacak duygu durum belirtileri göstermektedir. Alkol bağımlılarında anksiyete bulgu ve semptomlarının genel toplumdan 2-4 kat daha fazladır. Alkol bağımlılarında % 2-17 oranında panik bozukluğu, % 1-20 oranında agorafobi ve sosyal fobi, % 5-27 oranında yaygın anksiyete bozukluğu, % 2-6 oranında obsesif kompulsif bozukluk görüldüğü bildirilmiştir (7). Psikotik belirtiler alkol bağımlılarının zehirlenme veya yoksunluk dönemlerinde sık gözlenmektedir. En sık gözlenen belirtilerin başında tehdit eden, korkutan, ürküten üçüncü bir şahsın konuşması şeklinde algılanan işitme varsanırlarıdır. Bunun dışında da sanrılar görülebilir.

Bu çalışmada Michigan Alkolizm Tarama Testi (MATT) ile alkol bağımlısı olarak değerlendirilen kişilerin ruhsal belirtilerinin araştırılması amaçlandı.

Yöntem

Çalışma Konya- Seydişehir Alüminyum İşletme Müdürlüğü bünyesinde çalışan rastgele örneklem ile seçilen 1670 kişi üzerinde gerçekleştirildi. Çalışmada veri toplamak için kişisel bilgi formu, MATT, SCL-90-R'den oluşan anket formu kullanıldı.

Kişisel Bilgi Formu: Yaş, cins, eğitim düzeyi, ekonomik düzey gibi kişisel bilgileri içermektedir. Kişilerden ad soyad belirtmemeleri istendi ve bilgilerin gizliliği konusunda bilgilendirilme yapıldı.

Michigan Alkolizm Tarama Testi (MATT) son yıllarda en sık kullanılan testlerden birisidir. Alkol kullanım bozukluklarının saptanması amacı ile

oluşturulan bir görüşme aracıdır (8). Test, yaşam boyu bağımlılık belirtilerini, alkole bağlı sosyal ve mesleki işlevselliği, tıbbi komplikasyonları ve önceki tedavileri de sorgulayan 24 sorudan oluşmakta olup, evet/hayır şeklinde cevaplandırılmaktadır. Her sorunun başında olumlu cevap için alınacak puan verilmektedir. MATT için kesim noktası 5-9 olup 10 puanın üstü alkol bağımlılığı olarak kabul edilir. Türkçe versiyonunun geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları Coşkunol ve arkadaşları (9) tarafından yapılmış ve 0-4 puan sorunsuz içici, 5-9 puan kötüye kullanım, 10 ve üzeri puan da bağımlılık göstergesi olarak belirtilmiştir.

Belirti Tarama Listesi (Symptom Check List-90-R, SCL-90-R): Kendini değerlendirme türü bir ruhsal tarama aracı olup son şekli Derogatis ve Cleary (10) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek psikiyatrik belirti ve yakınmaları içeren 90 maddesiyle 9 ayrı belirti boyutunda değerlendirme yapmak üzere yapılandırılmıştır. Bu aracın Türkçe formunun güvenilirlik katsayısının 0.63 ile 0.83 arasında değiştiği bulunmuştur (11-13).

İstatistiksel analiz: Denek grupları arasındaki SCL-90-R alt ölçek puanlarının farklılığının karşılaştırılması için tek yönlü varyans analizi uygulandı. Varyans analizi sonucunda P değeri <0.05 olan verilerde farklılığı oluşturan grupları belirlemek amacıyla Tukey testi uygulandı.

Bulgular

Çalışmaya 1636 erkek (% 98), 34 kadın (% 2) olmak üzere toplam 1670 kişi dahil edildi. Deneklerin yaş ortalaması 40.7 ±12.4 (E: 40.8 ±12.4, K: 37.1±6.0) idi; % 52.9'u ortaöğrenim görmüştü, kendi bildirimlerine göre % 66'sı orta gelir düzeyine sahipti, % 97.4'ü evli idi, % 83'ü işçi olarak çalışmaktaydı.

Deneklerin % 26.1'inin (n=436) halen değişik düzeylerde alkol kullandığı tespit edildi. MATT puanlarına göre deneklerin % 5.4'ü (n=91) alkol bağımlısı, % 8.4'ü (n=139) alkol kötüye kullanıcısı ve % 12.3'ü (n=206) sorunsuz içici olarak değerlendirildi (Tablo 1).

Deneklerin alkol kullanım düzeylerine göre SCL-90-R alt ölçeklerinden aldıkları puanlar ve bunların karşılaştırılması amacıyla yapılan varyans analizinin sonuçları Tablo 2'de verilmiştir.

Tabloda görüldüğü gibi alkol kullanmayanlardan alkol bağımlısı olarak değerlendirilen gruba doğru gidildikçe alt ölçek puanları yükselme eğilimi göstermektedir. Varyans analizi sonuçları tüm alt ölçeklerde grupların puanları arasında anlamlı farklılık olduğunu göstermektedir. Tukey'in gerçekten önemli farklar testi ile bu farklılığın tüm gruplar arasında en az $P<0.05$ düzeyinde olduğu saptandı.

SCL-90-R alt ölçek puanlarında olduğu gibi ana ölçek puanlarında da gruplar arasında anlamlı

farklılıklar saptandı. Bu farklılığın tüm gruplar arasında THSD testi ile en az $P<0.05$ düzeyinde olduğu görüldü, alkol bağımlılığına doğru SCL-90-R alt ve ana ölçek puanlarında artış gözlemlendi (Tablo 3).

SCL-90-R alt ölçek puanlarının standart puanlara çevrilmesinden sonra SCL-90-R alt ölçek profilleri Şekil 1'de gösterilmiştir. Profilde görüldüğü gibi alkol kullanım düzeyi ile ruhsal belirti dağılımı arasındaki ilişki anlamlıdır. Alkol kullanım düzeyi yükseldikçe ruhsal belirtilerde de belirgin artış gözlenmektedir (Şekil 1).

Tablo 1. MATT puanlarına göre alkol kullanım şekli

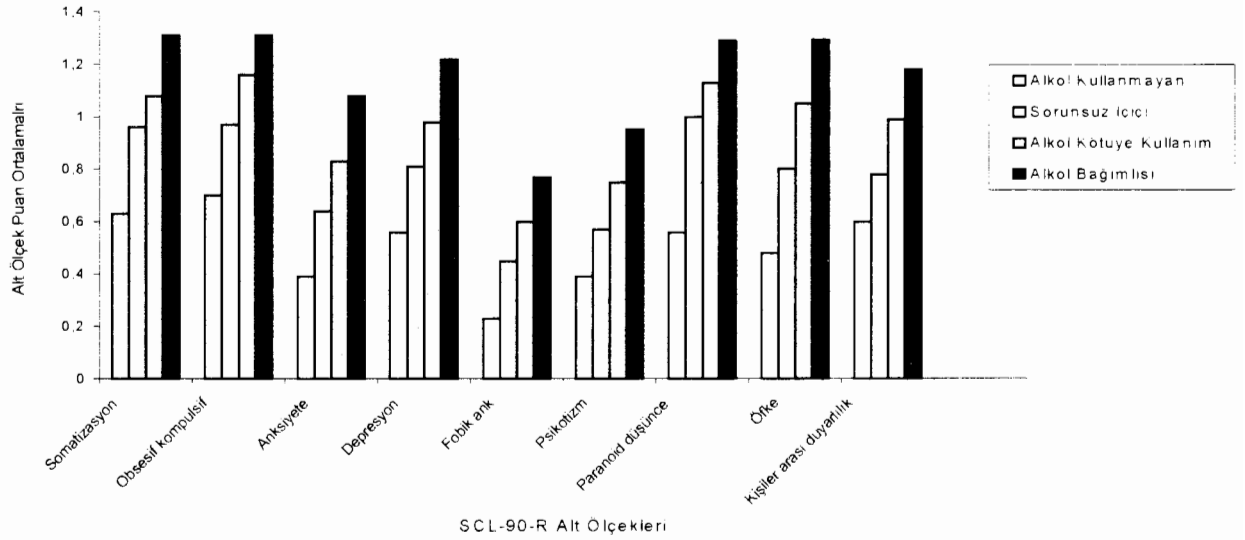
Alkol Kullanım Şekli	Sayı	%
Sorunsuz İçiciler	206	12.3
Alkol Kötüye Kullanım Bozukluğu	139	8.3
Alkol Bağımlılığı	91	5.4
Toplam	426	26.1

Tablo 2. Deneklerin alkol kullanım düzeylerine göre SCL-90-R alt ölçek puanlarının karşılaştırılması (Ortalama)

SCL-90-R Alt Ölçekleri	Alkol Kullanmayan	Sorunsuz İçici	Alkol Kötüye Kullanımı	Alkol Bağımlılığı	F	P
Depresyon	0.56	0.81	0.98	1.22	84.1	0.000
Anksiyete	0.39	0.64	0.83	1.08	113.0	0.000
Obsesif kompulsif	0.70	0.97	1.16	1.31	75.7	0.000
Paranoid düşünce	0.56	1.00	1.13	1.29	117.7	0.000
Psikotik	0.39	0.57	0.75	0.95	116.8	0.000
Somatizasyon	0.63	0.96	1.08	1.31	73.7	0.000
Öfke	0.48	0.80	1.05	1.33	128.1	0.000
Fobik	0.23	0.45	0.60	0.77	93.1	0.000
Kişiler arası duyarlılık	0.60	0.78	0.99	1.18	59.2	0.000
Ek puan	0.59	0.89	1.07	1.39	95.3	0.000

Tablo 3. Deneklerin alkol kullanım düzeylerine göre SCL-90-R ana ölçek puanlarının karşılaştırılması (Ortalama)

SCL-90-R Ana ölçekleri	Alkol Kullanmayan	Sorunsuz İçici	Alkol Kötüye Kullanımı	Alkol Bağımlılığı	F	Sd	P
GSO	0.52	0.78	0.96	1.13	143.11	3	0.000
PST	31.21	48.06	50.62	57.67	119.00	3	0.000
GST	46.82	70.69	86.88	106.65	142.69	3	0.000

Şekil 1. Alkol kullanım durumuna göre SCL-90-R alt ölçek puanlarının dağılımı

Tartışma

Seydişehir alüminyum tesislerinde rasgele örnekleme ile seçilen ve değerlendirmeye alınan toplam 1670 kişi üzerinde gerçekleştirilen bu çalışmada alkol kullanım yaygınlığı % 26.1 olarak tespit edildi.

Alkol kullanımı ile ruhsal belirti dağılımı arasındaki ilişkinin belirgin olduğu gözlemlendi. Deneklerin alkol kullanım şekillerine göre alkol kullanmayan gruptan alkol bağımlısı olan gruba gidildikçe GSO'nun giderek arttığı, gruplar arasında anlamlı farklılıklar olduğu saptandı (Tablo 2). Yapılan bir çalışmada (14) alkol bağımlısı olan kişilerde % 77 oranında en az bir Eksen I tanısı veya belirti kümesi saptanmıştır. Ayrıca yapılan çalışmalarda alkol bağımlılarında psikopatoloji düzeyinin yüksek olduğu saptanmıştır (15-18). Çalıştığımız grupta alkol bağımlılarının SCL-90-R alt ölçeklerine bakıldığında zaman tüm alt ölçek ortalama puanlarının diğer gruplardan daha yüksek olduğu, fobik ve psikotik alt ölçekler dışındaki tüm ölçek ortalamalarının 1'in üzerinde olduğu saptandı. Alkol bağımlılarında ruhsal belirti alt ölçek puanları kontrol grubundan ve diğer alkol kullanım şekillerinden yüksek bulunmuştur (19). Ruhsal belirti dağılımında ilk sırayı yeme ve uyku bozukluklarına ait belirtiler almaktadır. Özellikle alkol bağımlılarında var olan depresyonun uykuyu etkilediği bilinmektedir. Ayrıca aşırı ve uzun süreli

alkol alımına bağlı olarak ortaya çıkan fiziksel bozukluklarda da uyku ve yeme sorunları oluşabilmektedir (14,17,19).

Yapılan çalışmalarda (20-22) alkol bağımlılarında depresif belirtilerin sık görüldüğü belirtilmiştir. Fakat aşırı alkol alımının depresyon mu oluşturduğunu, yoksa var olan depresyonu mu açığa çıkardığını belirlemek için dikkatli olunmalıdır (17-21). Çalışmamızda alkol bağımlılarının depresyon puanları anlamlı derecede yüksek bulundu. Ülkemizde alkol bağımlılığına bağlı depresif belirtilerin oranının % 46 olduğu (19,22,23), alkol bağımlısı olan kişilerde SCL-90-R depresyon alt ölçek puanının kontrol grubundan daha yüksek olduğu bildirilmiştir (19,24,25).

Alkol bağımlılarının kişiler arası ilişkilerde duyarlılıklarının arttığı bilinmektedir. Gerek alkol bağımlılarının genel kişilik özellikleri gerekse alkol kullanımı sonucu gelişen kişilik patolojileri kişiler arası ilişkiyi bozmaktadır (26,27). Çalışmamızda da özellikle alkol bağımlılarında kişiler arası duyarlılığın arttığı bulunmuştur. Yapılan çalışmalarda alkol ile kişilik arasında bir ilişkinin varlığı ortaya konmaya çalışılmıştır. İmpulsivite, emosyonel labilite gibi özelliklerin alkol bağımlılığına yatkın kişilerde daha sık gözlemlendiği ve antisosyallığın bağımlılığa zemin hazırladığı

bağımlılığına yatkın kişilerde daha sık gözleendiği ve antisosyallığın bağımlılığa zemin hazırladığı bildirilse de, ortak nokta tek bir "alkolik kişilik" olmadığıdır (28).

Çalışmamızda alkol bağımlılarının anksiyete puanlarının daha yüksek olduğu tespit edildi. Alkol bağımlılarında anksiyete birincil veya ikincil kaynaklı olabilir (15,16,29). Anksiyete bozukluğu tanısı alan hastalarda patolojik düzeyde alkol kullanımının olduğu bulunmuştur. Çalışmamızda alkol bağımlılarında fobik anksiyete diğer gruplardan daha fazla olmasına rağmen patolojik düzeyin altında bulundu. Özellikle agorafobi ve sosyal fobinin hastanın kendisi tarafından tedavisinde patolojik düzeyde olmasa bile aşırı alkol kullanımı belirtilmesine rağmen basit fobide alkol kullanımında değışiklik gözlenmemiştir (30,31).

Somatizasyon, obsesif kompulsif belirtiler, öfke, düşmanlık, paranoid ve psikotik belirtiler çalışmamızdaki belirti tarama ölçeğinde ortalaması 1'in üzerinde, yani patolojik düzeyde olan diğer belirtilerdir ve alkol bağımlılarında diğer alkol kullanıcılarından ve alkol kullanmayanlardan daha yüksek bulunmuştur. Obsesif kompulsif belirtilerin alkol bağımlılarında daha az bulunduğu, somatizasyon belirtilerinin ise hasta grubunun küçük bir kısmında görüldüğü bildirilmiştir (14,32). Paranoid düşünce ve öfke belirtilerinin ise daha yüksek oranda olduğu bildirilmiştir (14). Alkol bağımlıların özellikle eşlerine ve çocuklarına karşı saldırgan davranışlarda buldukları, öfke, düşmanlık ve paranoid düşünceleri daha yoğun yaşadıkları saptanmıştır (14,31). Çalışmamızda psikotik belirtiler diğer gruplardan farklı olarak alkol bağımlılarında daha yüksek oranda saptandı. Yapılan çalışmalarda çelişkili bulgular elde edilmiştir. Bir çalışmada primer alkol bağımlısı olanlarda psikotik belirti puanları şizofreni hastalarından daha düşük bulunmuştur. Ancak sekonder alkol bağımlılarına ve alkol kullanmayan diğer ruhsal bozukluğu olanlara göre anlamlı farklılık bulunmamıştır (14,29). Alkol bağımlılarının küçük bir kısmının şizofreni kriterlerini karşıladıkları bulunmuştur (33,34).

Sonuç olarak alkol bağımlılığında zengin bir ruhsal belirti tablosunun olduğu, alkol kullanım düzeyi ile ilişkili olarak bu belirtilerde de artış bulunduğu ortaya çıkmaktadır. Alkol bağımlılığı ile ruhsal

belirtiler arasındaki sebep-sonuç ilişkisinin iyi bir şekilde irdelenmesi gerektiği kanısındayız.

Kaynaklar

1. Goodwin DW, Guze SM. Psychiatric diagnosis, 4th ed. New York: Oxford University Press; 1989.
2. Keller M, McCormick M, Efron A. A dictionary of words about alcohol, 2nd ed. New Brunswick; 1982.
3. Heather N. Treatment approaches to alcohol problems. Copenhagen: WHO Regional Publications; 1995.
4. American Psychiatric Association: Diagnostic and statistical manual of mental disorders 4th ed. (DSM-IV), Washington DC: American Psychiatric Association; 1994.
5. WHO. Alcohol problems: A growing threat to health. WHO Chronicle 1982; 36:222-5.
6. Turan M. Seydişehir alüminyum çalışanlarında alkol kullanımının ve bağımlılığının demografik, ruhsal, toplumsal özellikleri (Uzmanlık Tezi). Konya: Selçuk Üniv.; 1999.
7. Schuckit MA, Hesselbrock V. Alcohol dependence and anxiety disorder: What is the relationship? Am J Psychiatry 1994;151: 1723-34.
8. Selzer M. The Michigan alcohol screening test: The quest for a new diagnostic instrument. Am J Psychiatry 1971;127:1653-8.
9. Coşkunol H, Bağdiken İ, Soriaş S, Saygılı R. Michigan alkolizm tarama testinin (MATT) geçerliliği. Ege Tıp Derg 1995;34:15-8.
10. Derogatis LR, Cleary PA. Confirmation of the dimensional structure of the SCL-90: A study in construct validation. J Clin Psychol 1977;33:981-9.
11. Tufan B. Türkiye'ye dönen ikinci kuşak göçmen işçi çocuklarının psiko-sosyal durumları. Ankara: DPT Sosyal Planlama Başkanlığı Planlama Dairesi; 1987.
12. Kılıç M. Değişik psikolojik arazlara sahip olan ve olmayan öğrencilerin sorunları (Doktora Tezi). Ankara: Hacettepe Üniv.; 1987.
13. Dağ İ. Belirti Tarama Listesinin (SCL-90-R) üniversite öğrencileri için güvenilirliği ve geçerliliği. Türk Psikiyatri Derg 1991;2:5-12.
14. Hesselbrock MN, Meyer RE, Keener SJ. Psychopathology in alcoholic patient. Arch Gen Psychiatry 1985;42:1050-4.
15. Kushner MG, Sher KJ, Beitmen BD. The relation between alcohol problems and the anxiety disorder. Am J Psychiatry 1990;147:685-94.
16. Smail P, Stockwell T, Cander S, Hodgson R. Alcohol dependence and phobic anxiety states. Br J Psychiatry 1984; 144:53-7.
17. Schuckit M. Alcohol patients with secondary depression. Am J Psychiatry 1983;140:714-5.
18. Coşkunol H. Bir üniversite kliniğinde yatan alkol bağımlılarında eşlik eden kişilik bozuklukları (Uzmanlık Tezi). İzmir: Ege Üniv.; 1993.
19. Cirit H, Hayran R, Özalp S, Güneş M, Amas T, Tekmen I ve ark. Alkol bağımlılarında psikiyatrik semptomoloji ve kişilik bozukluklarının karşılaştırılması. İçinde: 30. Ulusal Psikiyatri Kongresi Bilimsel Kitabı. Kayseri- Nevşehir; 1994.

20. Schuckit MA. Genetic and clinical implications of alcoholism and affective disorder. *Am J Psychiatry* 1986;143:140-7.
21. O'Sullivan K. Depression and its treatment in alcoholics. *Can J Psychiatry* 1984;29:379-84.
22. Işık E, Şener Ş, Şenol S, Uluergün Ç. Alkolden kesilme döneminde görülen depresyonlar, tedavi ve nüks üzerine etkisi. XXIV. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kitabı, Ankara, 1988.
23. Schuckit MA. The clinical implications of primary diagnostic groups alcoholics. *Arch Gen Psychiatry* 1985;42: 1043-9.
24. Steer RA. Symptom profiles of driving under the influence offenders referred for alcoholism treatment. *Drug Alcohol Dependence* 1982; 10:165-70.
25. Steer RA. Retention of driving under the influence offenders in alcoholism treatment. *Drug Alcohol Dependence* 1983; 12:93-6.
26. Gerstley LJ, Alderman AJ, Mc Lellan AT, Woody GE. Antisocial personality disorder in patients with substance abuse disorder: A problematic diagnosis? *Am J Psychiatry* 1990; 147:173-8.
27. Coşkunol H, Bağdiken İ, Saygılı R. Alkol bağımlılarında eşlik eden kişilik bozuklukları. İçinde: 29. Ulusal Psikiyatri Kongresi Bildiri Özetleri. Bursa; 1993.
28. Coşar B. Alkol bağımlılığında psikososyal faktörler. *3 P Derg* 1996;4:13-8.
29. Türkçapar H, Demiregi EN, Özbay H. Alkol bağımlılarında eşlik eden psikiyatrik bozukluklar. 29. Ulusal Psikiyatri Kongresi Özet Kitapçığı, Bursa, 1993.
30. Johannessen DJ, Cowley DS, Walker D, Jensen C, Pararker I. Prevalence, onset and clinical recognition of panic states in hospitalized male alcoholics. *Am J Psychiatry* 1989;146:1021-3.
31. Bowen RC, Cipywnk D, D'Arcy C, Keegan D. Alcoholism, anxiety disorders and agoraphobia. *Alcohol Clin Exp Res* 1984; 8: 48-50.
32. Else LT, Wonderlich SA, Beatty WW, Christie DW, Staton RD. Personality characteristics of men who physically abuse women. *Hos-Community Psychiatr* 1993;44:54-8.
33. Schickit MA. The history of psychotic symptoms in alcoholics. *J Clin Psychiatry* 1982;43:53-7.
34. Cook BL, Winotur G. Separate heritability of alcoholism and psychotic symptoms. *Am J Psychiatry* 1985;142:360-1.